

О. Л. АНДРУЩАК

Ольга Любомирівна Андрущак, здобувач Київського національного торговельно-економічного університету

РОЛЬ САМОРЕГУЛІВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У РЕГУЛЮВАННІ ОБІГУ АКЦІЙ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

Важливою умовою успішного функціонування ринку цінних паперів є досконала система його регулювання, яка охоплює всіх учасників фондового ринку і забезпечує здійснення ними своєї діяльності відповідно до встановлених правил¹. Головною метою подальшого розвитку фондового ринку України є одночасне формування і удосконалення системи регулювання та контролю за процесами, що виникають на ньому.

Актуальність питання визначення ролі саморегулівних організацій (далі – СРО) у регулюванні обігу акцій на ринку цінних паперів України полягає у тому, що такий ринок сьогодні характеризується складністю та мінливістю процесів, значними обсягами різноманітних операцій, що відбуваються на ньому, а також наявною є велика кількість професійних і непрофесійних учасників.

У світовій практиці розрізняють дві моделі регулювання ринку цінних паперів:

– регулювання ринку цінних паперів, в умовах якого переважна роль належить державним органам і тільки незначна частина повноважень передається державою об'єднанням професійних учасників ринку цінних паперів;

– велика частина повноважень передається саморегулівним організаціям (об'єднанням професійних учасників ринку цінних паперів), при цьому за державою зберігаються основні контрольні позиції.

Варто зазначити, що є ряд країн, в яких регулювання і контроль за ринком цінних паперів належить переважно до функцій саморегулівних організацій. Зокрема, у Великій Британії чи США ринок більшою мірою саморегулюється, ніж перебуває під контрольним впливом держави. Надаючи значної ваги саморегулюванню, Комісія з цінних паперів і бірж США отримує можливість делегування своїх повноважень професійним учасникам ринків і таким чином забезпечує підвищення ефективності використання своїх ресурсів.

Натомість, в інших країнах моделі регулювання ринку цінних паперів передбачають жорсткість державних наказів і значно меншу активність професійних учасників у встановленні й контролі правил на ринку.

На наш погляд, ринок цінних паперів України належить до першої моделі регулювання, тобто при здійсненні регулювання такого ринку у нашій державі переважне значення належить саме державним органам і тільки незначна частина повноважень передається державою об'єднанням професійних учасників ринку цінних паперів. Відповідно до частини 1 статті 47 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» регулювання фондового ринку здійснює держава та саморегулівні організації².

Окремі питання щодо діяльності СРО, а також визначення їх ролі у здійсненні регулювання ринку цінних паперів, зокрема ринку акцій, висвітлювалися у працях науковців і практиків різних періодів, зокрема, О. Д. Андреева, А. В. Басової, Д. О. Грачова та ін.

Мета даної статті – з'ясувати місце СРО у регулюванні обігу акцій на ринку цінних паперів, а також підкреслити необхідність делегування визначеного кола повноважень з регулювання фондового ринку Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку саморегулівним організаціям.

Саморегулівні організації можна визначити як некомерційні, недержавні організації, які створюються професійними учасниками ринку цінних паперів на добровільних засадах з метою регулювання певних аспектів ринку на основі державних гарантій підтримки, які, передусім, проявляються у наділенні державою СРО офіційним статусом³.

Чинним законодавством, а саме ч. 2 ст. 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» встановлено, що СРО професійних учасників фондового ринку – неприбуткове об'єднання учасників фондового ринку, що провадять професійну діяльність на фондовому ринку з торгівлі цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів, депозитарну діяльність (діяльність реєстраторів та зберігачів), утворене відповідно до критеріїв та вимог, установлених Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Важливо зазначити, що для упорядкування діяльності СРО професійних учасників фондового ринку, підвищення їх ролі, а також з метою створення потужної системи регулювання фондового ринку за допомогою цих організацій шляхом передання (делегування) їм відповідних повноважень Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку було прийнято Положення про саморегулівні організації професійних учасників фондового ринку, затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.02.2009 р. № 125 (далі – Положення)⁴. Дане Положення створило підґрунтя для функціонування СРО

у новій якості, зокрема за новими вимогами законодавства щодо створення за принципом: одна СРО з кожного виду професійної діяльності на ринку цінних паперів.

Розглядаючи питання визначення ролі СРО у регулюванні обігу акцій на ринку цінних паперів, варто вказати на те, що, на нашу думку, державне регулювання ринку цінних паперів має вдало поєднуватися із механізмами саморегулювання. Таку форму регулювання ринку цінних паперів визначають як інституційно-правову, вона є допоміжною щодо державно-правової форми регулювання і здійснюється на підставі спеціальних норм, встановлених законом⁵. СРО реалізують представництво інтересів своїх учасників у системі відносин даних організацій та органів державної влади. Слід зазначити, що саморегулювання ринку цінних паперів є невід'ємною складовою регулювання фондового ринку та вагомим адміністративно-правовим засобом захисту прав власників цінних паперів.

Для посилення дієвості саморегулювання, упорядкованості на фондовому ринку, дисциплінованості учасників ринку цінних паперів, захисту прав учасників ринку цінних паперів СРО виконують ряд основних завдань, які закріплені у Положенні. Так, у розділі II встановлено, що до основних функцій СРО відносяться такі: розроблення і затвердження правил та стандартів провадження відповідного виду професійної діяльності на фондовому ринку; ініціювання вдосконалення законодавства України; сприяння захисту прав інвесторів. Крім того, Положенням закріплено основні права та обов'язки СРО, вимоги щодо функціонування СРО на ринку цінних паперів⁶.

Вважаємо, що одними з найважливіших прав СРО, які передбачені Положенням та спрямовані на удосконалення та розвиток ринку цінних паперів, є право саморегулівної організації у процесі здійснення своєї діяльності ініціювати вдосконалення законодавства України, а також ініціювати та брати участь у підготовці проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів, державних програм з питань, пов'язаних із розвитком фондового ринку та саморегулювання, а також направляти до органів державної влади висновки за результатами проведених ними незалежних експертиз проектів актів.

Метою діяльності СРО професійних учасників фондового ринку є забезпечення провадження діяльності професійними учасниками фондового ринку, які є членами СРО, розроблення і затвердження правил, стандартів професійної поведінки та провадження відповідного виду професійної діяльності (ч. 2 ст. 48 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок»).

Як зазначено вище, прийняття Положення створило певне підґрунтя для функціонування СРО у новій якості, зокрема, за вимогою законодавства щодо створення саморегулівних організацій за принципом: одна СРО об'єднує професійних учасників ринку цінних паперів за видами діяльності, а саме: реєстраторів, торговців, зберігачів та депозитаріїв, а також інвестиційних керуючих⁷. Разом з цим на нашу думку, недосконало врегульоване питання щодо визначення обсягів повноважень діяльності СРО на ринку цінних паперів. Як відомо, згідно з чинним законодавством, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку делегує саморегулівній організації СРО повноваження з регулювання фондового ринку в установленому порядку за заявою СРО.

Частиною 3 ст. 48 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» визначено, що саморегулівна організація професійних учасників фондового ринку набуває делегованих їй Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку повноважень з дня опублікування в офіційному друкованому виданні Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про делегування відповідних повноважень СРО. Відповідно до чинного законодавства у кожному виді професійної діяльності Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку може делегувати СРО визначені повноваження, проте ч. 1 ст. 49 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» передбачено можливість делегування СРО цією комісією й так званих «інших» повноважень⁸. Тому, можна стверджувати, що до визначення поняття «інші повноваження» можна віднести необмежене коло повноважень, які можуть делегуватися Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку СРО.

На наш погляд, коло повноважень, які можуть бути передані СРО має бути чітко окреслено чинним законодавством, оскільки це виключить можливість СРО зловживати наданими їм правами, а також дасть змогу забезпечити стабільну діяльність на ринку цінних паперів.

Важливо зазначити, що протягом останніх років Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку провадилася послідовна робота щодо встановлення єдиного підходу до створення, функціонування СРО та передачі їм частини регуляторних повноважень на ринку цінних паперів, а також зі створення уніфікованої правової бази за кожним видом професійної діяльності на ринку цінних паперів, спрямованої на забезпечення стабільності ринку та безпеки діяльності на ньому; посилення контролю за дотриманням учасниками фондового ринку регуляторних вимог, підвищення дієвості саморегулювання та поліпшення взаємодії з державними органами⁹.

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що СРО є особливими органами, які здійснюють регулювання діяльності учасників ринку цінних паперів, зокрема професійних учасників ринку, які відповідно мають безпосереднє відношення до регулювання обігу акцій на ринку цінних паперів.

Для вдосконалення регулювання обігу акцій на ринку цінних паперів важливо детально врегулювати питання делегування функцій держави СРО, що зможуть у майбутньому частково розвантажити діяльність Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Для вдосконалення законодавчої бази, що регулює обіг акцій на ринку цінних паперів, необхідним є прийняття таких законів та підзаконних актів, які максимально будуть адаптовані до вже існуючих та зможуть конкретизувати норми чинного законодавства, що

регулює ринок цінних паперів України сьогодні. Питання делегування частини функцій держави СРО можна вирішити шляхом прийняття спеціального закону, в якому необхідно чітко визначити обсяги діяльності СРО, при цьому детально визначити права, обов'язки та основні їх завдання на ринку цінних паперів України.

¹ Звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2010 рік // Щоденне офіційне друковане видання Відомості Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку – 2011. – дод. до № 97 (1102) – 59 с. – С. 38.

² Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – www.rada.gov.ua

³ Рынок ценных бумаг: Учеб. / Под ред. В. А. Галанова, А. И. Басова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика. – 2002. – 448 с. – С. 266.

⁴ Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 125 від 17 лютого 2009 р. «Про затвердження Положення про саморегульвні організації професійних учасників фондового ринку» // Офіційний сайт Верховної Ради України. – www.rada.gov.ua

⁵ Кравченко Ю. Я. Ринок ценных бумаг в вопросах и ответах: Учеб. пособ. – 2-е изд., переработ. и доп. – К.: Ника-Центр, 2005. – 536 с. – С. 412.

⁶ Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 125 від 17 лютого 2009 р. «Про затвердження Положення про саморегульвні організації професійних учасників фондового ринку» // Офіційний сайт Верховної Ради України. – www.rada.gov.ua

⁷ Звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2009 рік // Щоденне офіційне друковане видання Відомості Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку – 2010. – № 207. – С. 61.

⁸ Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – www.rada.gov.ua

⁹ Звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2009 рік // Щоденне офіційне друковане видання Відомості Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2010. – № 207. – С. 61.

Резюме

У даній статті розглянуто питання визначення ролі саморегульвних організацій у регулюванні обігу акцій на ринку цінних паперів України.

Ключові слова: цінні папери, саморегульвна організація, регулювання.

Резюме

В данной статье рассматривается вопрос определения роли саморегулируемых организаций в процессе регулирования обращения акций на рынке ценных бумаг Украины.

Ключевые слова: ценные бумаги, саморегулируемая организация, регулирование.

Summary

The article considers question of determination of role of self-regulatory organizations in regulation of appeal of shares at the stock market of Ukraine.

Key words: securities, self-regulatory organization, regulation.

Отримано 22.12.2011

О. О. ШАРАБУРИНА

*Ольга Александрівна Шарабурина, аспірант
Київського національного торговельно-економічного університету*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

Забезпечення встановленого режиму будь-якої інформації значною мірою залежить від проведення державою активної політики в інформаційній сфері. Держава здійснює контроль за порядком доступу до інформації, який полягає у забезпеченні додержання вимог законодавства про інформацію всіма державними органами, підприємствами, установами і організаціями, в недопущенні необґрунтованого віднесення відомостей до категорії інформації з обмеженим доступом. Зазвичай державна політика втілюється в життя органа-